

„Soha nem vonom vissza!”

Papp Endre és Temesi László Attila kérdéseire
a nyolcvanéves Pozsgay Imre válaszol

PAPP ENDRE: *Kertészeti középiskolában tanult. Tizenévesen milyen pályára készült? Volt arról szilárd elképzelése, mi akar lenni?*

POZSGAY IMRE: A polgári iskolát még Enyingen fejeztem be, a falusi gyerekek közül már akkor egy kicsit kiemelkedtem. A polgári iskola után lehetett jelentkezni középiskolába. Az akkori helyzetünk, meg társadalmi helyzetünk, valójában egy lehetőséget kínált: odaadnak inasnak, azaz ipari tanulóknak. Ez lett volna a legmagasabb elképzelés a pályám egyengetésében. Ám egy helybeli kertész fölhívta édesanyám figyelmét, hogy nemrég alakult egy új kertészeti középiskola, amelyik érettségít, ugyanakkor szakmát is ad. Nekem ez a lehetőség nagy felemelkedési lehetőséget kínált. A herceg Esterházyak kastélyában találtam magam, ami egy falusi, nádtetes, földpadlós házból elindulva nagy előrejutás. Azt hittem, hogy szárnyalok, pedig csak a talajt vesztettem el a lábam alól. Úgy éreztem, ettől kezdve ennek a rendszernek hálaival tartozom, ebben a rendszerben van a boldogulásom, előrejutásom lehetősége. Az enyém meg a magamfajtáké. Így aztán elég hamar a politikai aktivitásom is megszületett...

P. E.: Már tizenhét évesen a Magyar Dolgozók Pártjának tagja volt.

P. I.: Tizenhat évesen voltam az iskolai diákszövetség titkára. Ez volt az első társadalmi megbízatásom. Tizenhét éves koromban tagja lettem az uralkodó pártnak. Lezárult a tagrevízió. Későbbi pártfunkcióimban is szerepet játszott, hogy Rákosi kapuvári beszédében elmondta, kisnyilasok lehetnek párttagok, de pártfunkciót nem tölthetnek be. A környéken az Esterházy-birtokok cselédei beléptek a nyilas pártba, hogy kapjanak petróleumjegyet, cukorjegyet, élelmiszert és így tovább. Ugyanezek vonzódtak a kommunistákhoz is. Belőlük lettek a Kommunista Párt, majd az MDP tagjai. De kellett olyan is, aki tiszta volt ebből a szempontból, és rábízhatóak voltak a pártügyek. Így aztán én tizennyolc éves koromban már falusi párttitkár voltam. Utána a kapuvári járási pártbizottság tagja lettem. Egyetemre az akkor alakult Lenin Intézetbe jelentkeztem. Ide többnyire fővárosi értelmiségi felmenőkkel büszkélkedő legények jártak. Mivel a statisztikát javítani kellett, magamfajta parasztyerek is jól mutatott ebben a környezetben. 1952-től '57-ig ennek az intézménynek voltam a hallgatója. Itt azonban érdekes

[...]

Papp Endre (1967) kritikus, a *Hítel* felelős szerkesztője.

Temesi László Attila (1955) szabadúszó újságíró.

[...]

Ezen a kongresszuson választották meg a Politikai Bizottság tagjának Benke Valériát, a *Társadalmi Szemle* főszerkesztőjét. Ő is tagja volt a kongresszusi bizottságnak, látta a cirkuszt. Azt mondta, ha nekem tudna segíteni, én kiemelném ebből a bandából. Miben kellene segíteni? Bevallása szerint, túl sok közéleti feladata lett, ezért arra kért, vegyem át a *Szemle* szerkesztését. 1971 januárjában lemondtam a párt kábéban betöltött funkciómról, és elfogadtam az új megbízatást. Az új pozíciót arra használtam, hogy az érdekes, fontos gondolatoknak helyük legyen a lapban. Ehhez néhány jóra való munkatárs és támogató is kellett. Ekkor vettem oda Bihari Mihályt és Slecht Istvánt. A közölt írások pedig némi eredetiséget mutathattak ettől kezdve. Egy esemény még hozzátartozik az előzményekhez. 1969-ben bemutattam Kecskeméten a *Tanú* című filmet. Akkor dobozba volt zárva, ott penészedett. Betiltott film volt. Meghívtam a rendező Bacsó Pétert, és közöltem vele, hogy nem titkos összeesküvésben vesz részt, hanem nyilvános közönségbemutatón, a filmet az én felelősségemre vetítjük. A szándéknak híre ment. Erre az alkalomra az egész filmszakma leköltözött Kecskemétre. Jancsótól Csoóriig, Kósától Sára Sándorig, Hernádiig mindenki ott volt, akit akkor emlegetni lehetett.

TEMESI LÁSZLÓ ATTILA: *Egy olyan visszafogott stílusú ember, mint ön, hogyan tudott lázadó lenni?*

P. I.: Nekem egy nagy előnyöm volt. Elég gyenge az önreflexiós képességem. Azzal a tárggyal, amit Pozsgay Imrének hívnak, én nemigen foglalkozom, csak az ügyekkel. Nem hőstettek ezek. Akkor már ismertem a rendszer gyengéit. Aczél György csak hódítani akart, neves emberek társaságát kereste. Aczél, ha egy kéziratot kiadott a kezéből, azt számos helyre elküldte véleményezésre. Alkalmadtán még a nyomdából is visszahívta, hogy újra meg újra átnézze az írást: rettenetesen aggályos volt. Nekem is küldött néhány kéziratot, én azokra goromba szövegeket írtam. Nem akartam udvarolni neki. Sőt! A margóra odaírtam: „Ilyet ember nem mond!“. „Ilyen laposságokkal akar maga szerepelni?“ – és hasonlók... Ez imponált neki. Aczélnek nem voltak iskolái, viszont a legravaszabb, legokosabb tagja volt annak a szűk testületnek, amelyben aztán a döntések megszülettek.

P. E.: *Nem látott önben vetélytársat? Más habitus, más eszközök...*

P. I.: Ez később következett be. A „Charta 77“ aláírását Eörsi István szervezte, Csoóri is aláírta. Nagy László pedig megbíráltta Csoórit. Állítólag később elismerte, hogy mégiscsak meg kellett tenni. Illyés nem írta alá, azt mondta, hogy ő olyasmire, ahol csehek szerepelnek, a nevét soha nem adja. Azt tartotta róluk, hogy Trianonban rondábbak voltak a románoknál. Aczél ennek kapcsán behívatta Csoórit. Neki szegezte a kérdést: hova tette maga az eszét? Maga egy rendes parasztyerek, és ezekkel a belvárosi zsidókkal adja össze magát? Majd behívta Eörsit: hova tette maga az eszét? Ilyen repedszarkú, bűdös lábú parasztokkal akar együttpolitizálni? Körülbelül ennyit Aczél magatartásáról.

Aczélnek imponált az, hogy én nem hízelegtem, hanem kritikus voltam. Mondhatnám azt is, hogy ez számára óvintézkedés volt. Jobb, ha kritizálják, és nem hibázik, minthogyha kritikátlanul átengedik a tévedéseit a sajtón.

Közeledett Orbán László miniszter nyugdíjazásának ideje. 1975-ben meghívott miniszterhelyettesnek a Kulturális Minisztériumba. Aczél gondolta, hogy én is, mint mások, mint Juhász Feri, Bata Imre, Gyurkó László meg Fekete Sándor a trófeái közé fogok tartozni. Engem javasolt miniszternek. Kádár elfogadta. Később ezért Kádártól szemrehányásokat kapott. A miniszterségem azzal kezdődött, hogy betérjesztettem

[...]